

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ СЕКСУАЛЬНОГО ЗЛОЧИНЦЯ

Ключові слова: кримінологічний портрет, соціальні статуси, морально-психологічні статуси, насильство, мотивація, особистість злочинця.

Key words: criminological portrait, social status, moral qualities, violence, motivation, offender.

Анотація: Розроблено кримінологічний портрет сексуального злочинця та надано його змістовну характеристику. Наголошено, що дослідження сексуального злочинця сприяє розробці заходів запобігання цих видів злочинів, а також здійснення індивідуальної профілактики.

Annotation: In the article a meaningful the criminological portrait of a sexual offender is developed and its meaningful characterization is provided. It has been pointed out that investigation of a sexual offender contributes to the development of measures to prevent these types of crimes, as well as the implementation of individual prevention.

Загалом сексуальна поведінка є передумовою статевої репродукції, важливою складовою для встановлення міжособистісних стосунків, отримання приємних відчуттів, підтримання почуття особистої гідності та особистого здоров'я. Проте коли до сексуального партнера застосовується фізична сила без його згоди, тоді така поведінка є кримінально караного. У кримінологічній теорії статеві чи так звані «сексуальні» злочини, як правило, належать до категорії насильницьких. Навіть незначна їх кількість не може не викликати занепокоєння, оскільки статеві злочини мають велику суспільну небезпеку, наслідки їх невідворотні, вони спричиняють глибокі фізичні, моральні та психологічні травми. Вважаємо, що знання кримінологічного портрета сексуального злочинця, його найхарактерніших ознак і властивостей, є важливою умовою ефективного запобігання кримінально каранним формам сексуальної агресії.

Здійснюючи кримінологічну характеристику особистості злочинця, насамперед акцентують увагу на таких блоках ознак, як: соціально-демографічні, кримінально-правові, морально-психологічні та соціально-рольові [3, с. 87].

Соціально-демографічні ознаки особистості злочинця не є криміногенними, але надають важливу інформацію, без якої неможливо відобразити цілісний кримінологічний портрет. Традиційно вважається, що насильницькі злочини, учинені з мотивів задоволення статевої пристрасті, здебільшого вчиняються чоловіками. Загалом більшість насильницьких злочинів, учинених з мотивів задоволення статевої пристрасті, здійснюється особами від 14 до 25 років (55–60 %), із них переважна частина – повнолітніми. Серед неповнолітніх осіб злочинна сексуальна активність спостерігалася у віці 16–17 років. Натомість поширення педофільних і розпусних дій найхарактерніша для осіб віком 50–65 років. Сімейний стан є важливою характеристикою кримінологічного портрета сексуального злочинця, адже дисгармонія подружніх стосунків здебільшого зумовлює виникнення аномальної сексуальної поведінки. Так 79,5% гвалтівників були неодружені. Характерною ознакою, зокрема осіб, які вчиняли «серійні» умисні вбивства на сексуальному підґрунті, є порівняно нетривалий сексуальний досвід. Близько 40 % осіб виховувалися у неповній родині, зазвичай, без батька; 5 % – в дитячих будинках та інтернатах. У

тих випадках, коли вони походили з повних сімей, у чверті випадків їм бракувало тепла й необхідної батьківської турботи, у родині переважали конфліктні стосунки [1, с. 141,142].

Про належність до певного соціального прошарку свідчать дані щодо зайнятості й роду занять: 57,4 % були безробітними; 28,6% - працювали, більшість з яких займалися низько - або середньо-кваліфікованою працею.

Для багатьох сексуальних злочинців характерні такі морально-психологічні риси, як замкнутість, обмеження контактів з оточуючими у зрілому віці (36 %) і конфліктність (7 %). Такі особи розповідали, що соромилися знайомитися з жінками, не могли за власною ініціативою заговорити з ними, а тим більше вступати у статеві відносини. Майже 10 % надавали перевагу спілкуванню з дітьми і підлітками, що свідчило про педофільну спрямованість їх потягів [1, с. 142]. Найбільш небезпечними є злочинці, які страждають на психічні захворювання (психопати, олігофрени, хворі на шизофренію, епілепсію тощо). Як правило, вони вчиняють згвалтування, що закінчуються настанням особливо тяжких наслідків – вбивством потерпілої особи, її розчленуванням тощо.

О. В. Старков відзначає, що у психопатів схильність до сексуального потягу протриває до дитинства. Так у дитинстві майбутній злочинець – сором'язливий, скутий, дуже ранимий, уразливий, відлюдний. Виховувався суворими, а іноді жорстокими батьками, без батьківської ласки, карався батьками за найменшу провинність. У підлітковому віці у нього понижена самооцінка, він починає боятися дівчат, нездатний до флірту, є об'єктом знущань та насмішок з боку однокласників. У цей період виникають еротичні сновидіння та фантазування, які носять садистський характер. Сексуально-садистські фантазування в цей період можуть поєднуватися із знущаннями над тваринами. Перші статеві контакти закінчуються невдачею. Поштовхом до виникнення психічної патології, як правило, є психосексуальна травма (гомосексуальний акт, інцест тощо). У пам'яті закріплюється який-небудь несподіваний епізод, пов'язаний із сексуальним насильством, побаченням у фільмі або наяву. Через деякий час збочені сексуальні мрії укорінюються у свідомості і потребують виходу назовні. Далі починається полювання, яке закінчується, як правило, убивством [2, с. 95-96].

Загалом аналіз поведінки сексуальних злочинців дозволяє виділити такі їх типи за способом поведінки: 1) раптовий гвалтівник (умисел на вчинення сексуального злочину виникає раптово під впливом зовнішніх обставин); 2) «шукаючий» (має умисел, при цьому підшукує жертву та найвигіднішу ситуацію для вчинення злочину); 3) плануючий (самостійно створює конкретну життєву ситуацію вчинення цього злочину щодо конкретної жертви); 4) патологічний (має відхилення психічної та / або сексуальної сфери) [3, с. 204].

Отже, слід відмітити, що знання кримінологічного портрета сексуального злочинця мають важливе значення для спрямування слідчо-оперативного розшуку під час розкриття та розслідування кримінальних проваджень цієї категорії. Особливості особи сексуальних злочинців відображаються в матеріальних слідах злочинів та способах його вчинення. Тому подальше дослідження окремих типів сексуальних злочинців сприятиме вдосконаленню методики розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи та розробці ефективних заходів запобігання такої категорії злочинів.

Список використаних джерел:

1. Джуца О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія / О. М. Джуца.– Київ: Атіка, 2009.– 240
2. Старков О. В. Причины и условия становления аномально-сексуальной мотивации насилия: материалы науч. - практ. конф. [«Серийные убийства и социальная агрессия»], (Ростов-на-Дону, 20-22 сент. 1994 г.) / О. В. Старков. – Ростов н/Д.; М.: Изд-во ЛРНЦ «Феникс». – 1994. – С. 95–96
3. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Харків: Право, 2014. – 440 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017